

Şehrin YeniGün GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR Mafızası

CİLT: 5 • SAYI: 2

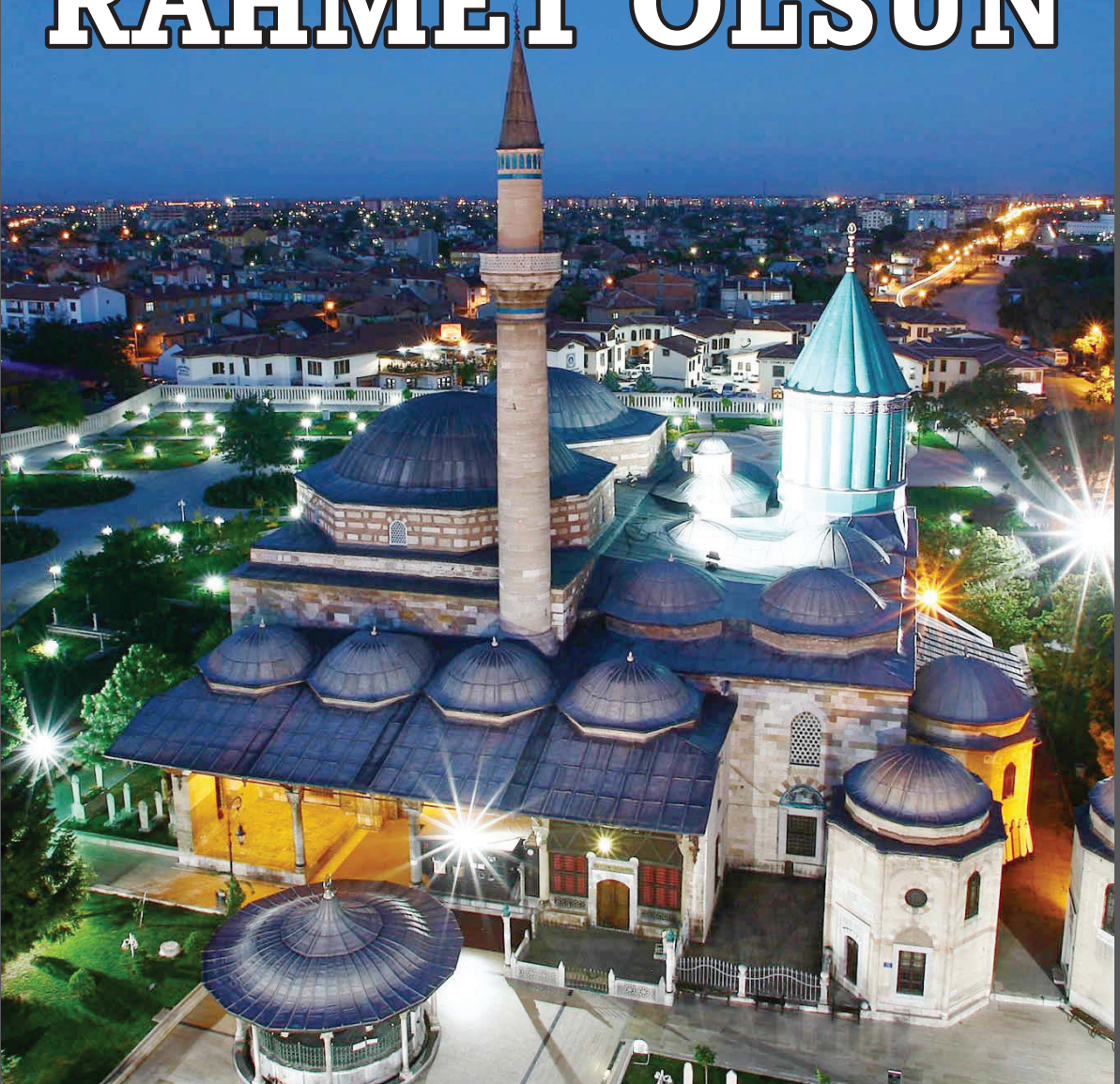
HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

16 ARALIK 2022 CUMA

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

VUSLATIN 749.YILI RAHMET OLSUN

ÖLÜM ASUDE BAHAR ÜLKESİDİR BİR RİNDE

Rindlerin Ölümü

Hafızın kabri olan bahçede bir gül varmış,
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle,
Gece; bülbül ağaran vakte kadar açılmış,
Eski Şiraz'ı hayal ettiren ahengiyle.

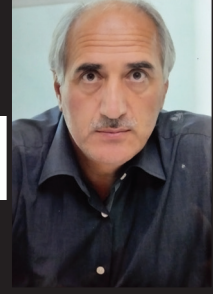
Ölüm asude bahar ülkesidir bir rinde,
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter.
Ve serin serviler altında kalan kabrinde,
Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

Yahya Kemal Beyath

Havva Hanım, Prof.Dr. Eva de Vitray Mayerovitch; "...Medine'yi çok sevdim... Orası bana Konya ile Asie (Asiz) şehirlerini hatırlatır. İşte artık ben, Mescid-i Nebevi 'de, Peygamber Camii'ndeydim... Hazreti Peygamber'in kabrini mümkün olduğu kadar yakından görmeyi arzu ediyordum. Haşin ve kaba bir muhafız vardı. Elindeki iri sopayla insanların fazla yaklaşmasını engelliyordu. O adam bizi kabir etrafında dolaştırırken, Mısırlı dostum profesör hanım kendisine; "bırakın da geçsin, o Fransız bir bayan hacda! Dedi. Muhafızın yüz hatlarının dehşet içinde gerildiğini gördüm. "Bir Fransız bayan hacda!" diye bağırdı. Dimdik onun gözlerine baktım ve onun duyacağı şekilde, Arapça olarak, Peygamberimize "Esselatü vesselamü aleyke ya Rasûlallah...!" "Salât ve selam senin üzerine olsun ey Allah'ın elçisi!" Diyerek salâvat getirdim. Bir anda muhafız elindeki sopayı yere bıraktı, hemen elimden tutup beni Peygamberimiz Aleyhisselam'ın kabrinin demir parmaklıklarına yapıştırdı ve kendiliğinden ayrılmıncaya kadar beni orada öylece bıraktı...

...Ben Mutlak'ın susuzluğunu çekiyordum, karşılaşmanın veya bir kitabın hayatınızı altüst edebilmesi için önceden hazır olmanız gerekir. Zaman Allah'ın büyük bir lütfüdür. Za-

ŞABAN KUMCU

man bir yandan ölümü ve yıkımı getiriyorsa da diğer yandan yaratmanın ve verimliliğin kaynağıdır. Her şeyin gizlenmiş imkânlarını ortaya çıkaran zamandır. İnsanın en büyük zenginliği, şimdiki şartları değiştirme imkânıdır. İnsan niçin şahittir...? Dünyaya gelmeden önce yaşanılmış olan kemali hatırlattığı içindir."

"Neye, nasıl ve niçin inanıldığının bilinmesi yönünden imanın oluşumunda bilgi unsuru önemli olmakla birlikte, bilinen şeyin imana dönüşebilmesi için his ve kalp yoluyla benimsenmesi gerekmektedir. **Muhyidd İbnül-Arabî'ye göre** maddi, manevi bütün varlıklar Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellisinden ibarettir. Var olan her şeydeki güzellik, O'nun cemil isminin bir yansıması; güzele yönelik muhabbet de yine O'nun vücud isminin tecellisidir. Şu hâlde hakiki sevilen sadece Hak'tır. **Gazali'ye göre**; muhabbet nihai makam ve en yüksek değerdir.

Şevk, üns (alışma) ve rıza gibi tasavvufi, ahlaki makamlar bunun sonucudur. Tövbe, sabır, zühd, şükür, takva, tevazu, cömertlik, adalet ve merhamet gibi erdemlerin özünde "sevgi" vardır. Dini davranışlar ve ahlaki erdemler sevginin meyvesidir. **Mevlâna (k.s.)** sevginin; acıyı tatlı, bakırı altın, bulanıklığı duru, derdi deva, dikenini gül, zindanı gülistan, nârı nur, üzüntüyü neşe, kahrı lütf, ölüyü diri, kralı kul haline getiren bir güce sahip olduğunu belirtir. Sufiler ahlaki özelliklere sahip olarak ilahi muhabbete erişmeye çalışırlar. Bu anlayışa dayanan ahlak her şeyden önce bir sevgi ahlakıdır... " TDV İslam Ansiklopedisi.

İÇİNDEKİLER

• ÖLÜM ASUDE BAHAR ÜLKESİDİR BİR RİNDE
ŞABAN KUMCU
• MEVLÂNÂ CELÂLEDİN
VE EĞİTİMCİLİĞİ
BÜLENT ÇEVİK

• HORASAN'DAN KONYA'YA
TAYYAR YILDIRIM
• MEVLÂNÂ VE İLAHİ AŞK'A ADANMIŞ
HAYATLAR
OSMAN UZUNKAYA

Havva Hanım, Prof. Dr. Eva de Vitray Mayerovitch, 1909 yılında Paris'te doğdu. Zengin, aristokrat ve dindar bir aileye mensuptur. Soyadındaki "de" eki, Fransa'da belirli bir yasal zemini olan, çeşitli mali haklar ve ayrıcalıklarla donatılmış elit, sosyal bir sınıfın sahip olabileceği, asalet ünvanıdır. Honore de Balzac, General Charles de Gaulle örneklerinde olduğu gibi. Anglikan bir büyükanne tarafından, Katolik mezhebinde yetiştirilir. Bir rahibe okuluna verilir. Latince ve Grekçe bölümünü bitirerek liseden mezun olur. Sonra hukuk eğitimini tamamlar. **Eflatun'da Simgeler** adlı felsefe doktorasını yazarken kafası karmaşık, normal simge-sembol düşüncesiyle, marazi simge düşüncesi arasında bir ayırım yapabilmek için üç yıl psikiyatri okumuştur. "Ne gariptir ki, bende dâhil **Roger Garaudy** gibi birçok Fransız filozof **İslam Felsefesi'ni tanımadan** Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe doktorası yaptık," diye yazar, İslam'ın Güler Yüzü Kitabında...

Yirmi iki yaşında kendisi gibi öğrenci olan Yahudi bir gençle evlenir. Bu evlilikten iki oğlu olur. Unutmadığı olaylardan bir tanesini, İkinci Dünya Savaşı'nda, Paris'in Almanlar tarafından işgal edildiği yıllarda yaşar. **Fransızlar; Yahudi komşularını "Gestapo'ya" (Alman İstihbarat Polisi) ihbar etmeye başlarlar...** Bu durum Fransızlar adına utanç vericidir. Nihayet bir gece yarısı saat üç'te "Gestapo" Havva Hanım'ın evinin kapısını çalar. Evde üç yaşındaki çocuğuyla yalnızdır. Polisler, direnişçilerle beraber olan kocasını sorarlar; Havva Hanım, "İçimden gelen bir iç sesin cesaretiyle, biraz Kant ve Hegel Alıncası biraz da Berlin ayaktakımı ağızyla konuşuyordum, hâlbuki ben böyle konuşmayı bilmiyordum. Adamlar bu kadın dalga geçiyor, gizleyecek bir şeyi yok dediler ve gittiler. Yakındaki bir kasabada, kadının ve çocuklardan oluşan 642 kişiyi kilisede toplayıp diri diri yakan tümenleri gördükten sonra; **"Mutlak'ın susuzluğunu çekiyordum ve hakikaten çok huzursuzdum..."** diye anlatır, o günlerdeki duygularını...

Havva Hanım, 1935 yılında nükleer fizik dalında Nobel ödüllü Frederic Joliot ve eşi İrene'nin laboratuvarında yönetici olarak çalışmaya başlar. Bir arkadaşı, yıllar önce bir-

likte Sanskritçe öğrendiği, sonradan İslamabat Üniversitesi Rektörü olan, **Muhammed İkbâl'in** "İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden İnşası" isimli kitabını hediye eder. "Bu kitabın benim bütün sorularına cevap verdiği hissine kapıldım. Evrenselliği buldum. Kitapta, vahyin ancak bir tane olduğu, iki kere ikinin her yerde dört ettiği ve ister Aztekler'in harfleriyle yazılmış olsun ister Çince ister Arapça, bütün bu rakamların her zaman tek ve aynı hakikati ifade ettiği anlatılıyordu. **Evet, tek bir hakikat... Zaten Kur'an'da başka bir şey demiyordu ki...**

Mevlana'yı (k.s.) ve eserlerini daha fazla tanımak için Paris'te Millî Kütüphane 'ye gider, orada, Mevlana'yla ilgili sadece Almanca ve İngilizce eserler vardır. Mesnevi'yi ve diğer eserlerini orijinal metinlerinden okuyabilmek için, klasik Farsça öğrenmeye başlar. Üç yıl süren dil eğitimini başarıyla tamamlar. Önce Muhammed İkbâl'in kitaplarını Fransızca 'ya çevirir. **"Mevlâna Celaleddin'i Rumi, Mistik Düşünce ve İslam'da Şiir"** konulu doktora tezini bitirir. İslam'ı öğrenme sürecinde, Mısır'a gider (1969-1973) Ezher Üniversitesi'nde Profesör olarak görev yapar, daha sonra Libya, Kuveyt, Suudi Arabistan'da da görevler alır. İran, Sudan, Fas ve Türkiye'ye sayısız ziyaretler yapar.

Havva Hanım'ın düşünceleri olgunlaşmaya başlar... "Mevlana'nın inanılmaz derecede modern olduğunu düşünüyorum. Çok net olarak söyleyebilirim ki, benim aradığım da budur; bir toplamaçlık oradan buradan devşirmecilik değil, bir dini birlikteliktir. Çünkü biraz İslam'dan, biraz Hıristiyanlık'tan, biraz Budizm'den veya Hinduizm'den alıp, bunlardan acayip bir karma yapmak her zaman kolaydır. Hakiki dini birlikteliğin, katiyen böyle olmadığını inanıyorum. Her inanan, kendi geleceği içinde sonuna kadar gitmelidir. Ancak o zaman, merkeze ulaştığımızda, diğerleriyle

buluşabiliriz. Ben biraz fazla entelektüelim, bununla birlikte, Allah'ın nasıl olduğunu bilmekten acizim. Onu zihnimde şekillendiremem ve böyle bir şey yapmayı da istemem. **Ama bilirim ki, bilebileceğimiz veya hayal edebileceğimiz bütün şeylerin ötesinde bir Mutlak (Varlık) vardır..”**

Doksan yıllık ömrü içinde yirminci yüzyılın bütün olaylarını görmüş ve yaşamıştır. On dokuzuncu yüz yılda gerçekleşen sanayi devriminden sonra, bir pazar kavgası olarak başlayan **“Harbi Umumi” (1914-1918) Birinci Dünya Savaşı**, onun çocukluk yıllarına rastlar. Bu savaşta yenilen Almanların yirmi yıl sonra başlattığı **İkinci Dünya Savaşı’nda da (1938-1945) genç bir akademisyendir**. Paris’in işgal edilmesi, Nazilerin başlattığı insan avı, savaşın acımasızlığı Fransız Halkı’nda büyük travmalara sebep olmuştur. Bütün dünyadaki enerji kaynaklarının bölüşüldüğü, insan onurunun yok sayıldığı emperyalist, sömürgeci vahşi kapitalizmin, Rusya’dan başlayan Marksist işçi, köylü, proletarya iktidarı teziyle, milyonlarca insanın emeğini sömüren ve ülkeleri işgal eden komünizmin, Almanya ve İtalya’nın başlattığı ırkçı, kafatasçı Nazizm’in yıkıcı sonuçlarına, ölüm kamplarına şahitlik etmiştir.

Havva Hanım, yokluk ve sefalet yıllarını yaşamış, bir bilim aşığı olarak, çalışmalarını aksatmadan devam ettirmiştir. Cemil Meriç “Bu Ülke” kitabında; “İzm’ler idrakimize giydirilmiş deli gömlekleri, itibarları menşelerinden belli, hepsi de Avrupalı” der. Bu buhran döneminde; ilahi ve ahlaki prensipleri reddeden bireyci, faydacı, materyalist, pozitivist, sosyalist (**Egzistansiyalizm**) varoluşçular; savaş sonrası boşluğa düşen gençlerin ve aydınların beynini uyuşturmaya devam etmiştir. Onlara göre: Dünyanın bir hakikati yoktur... O yalnız bana göre, benim için, benim gördüğüm gibidir. Biz kendimizi seçerken, dünyamızı da seçiyoruz... Fikir babaları **Nietzsche, Heidegger, Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir’dur**. Peyami Safa’ya göre; ‘Allahsız varoluşçuluk saçmalığın felsefesi olduğu kadar, saçma bir felsefedir. Daha sonraları **“hümanizme”** dönüş yapmak zorunda kalsalar da bir hırpanilik felsefesi olarak kahvelere düşmüş, kaldırımlardaki veya pazar yerlerindeki değerini de kaybetmiştir.” Hak ve hakikat yolcusu, Havva Hanım, bu karanlık dönemlerde aydınlığın ve huzurun arayışı içindedir. . .

Fransa’nın en saygın bilim ve araştırma kurumu, **“İlmi Araştırmalar Milli Merkezi’n-**

de” (CNRS) yönetici ve uzman olarak çalışır. 20. Yüzyıl’ın en ünlü bilim ve fikir adamlarıyla beraber ortak çalışmalar yapar. Ünlü Fransız düşünür **Roger Garaudy** de Müslüman olduktan sonra yazdığı “İslam ve İnsanlığın Geleceği” Kitabı’nda şunları yazar; “İslam imanına giriş formülü, kelimeyi tevhit, yani, Allah’tan başka ilah yoktur ifadesidir. İslam tasavvufu da Hıristiyan mistisizmi, Hint bilgeliği veya Yeni Eflatunculuktan kaynaklanmaz; tasavvufun kaynağı Kuran’dır.

İslam’ın doruk noktasında **Gazali’nin tasavvufta bilginin** en üst derecesini “tevhidin dördüncü derecesi” olarak görmesi (ihya cilt,4, s.212) anlamlıdır. Dördüncü derece, bir tek varlıktan başkasını görmemektir, **bu da sıddıkların ve ermişlerin tefekkürüdür**. Bu bilgi anlatılmaz, ancak “semboller” kullanılarak ifade edilebilir. Mişkat’ül Envar’ın ikinci bölümünde bunun kurallarını verir ve şu açıklamayı yapar: “Yaşadığımız bu âlemden hiçbir şey yoktur ki, gayb âleminin bir sembolü olmasın. . .”

Havva Hanım, “Bir insanın, yeryüzündeki en küçük hareketi, henüz keşfedilmemiş galaksilere ait güneş sistemleri içinde kaydedilir”, sözünü okuyunca, kendisinden geçip, vücuduna bir çimdik atar. Einstein’ın talebesi olan bir fizikçi arkadaşının; “Mesela siz bir kahve fincanına dokunduğunuzda Einstein bu hareketin, diğer güneş sistemleri tarafından algılandığını ifade eder,” sözünü hatırlar. “Bunun daha 13. Yüzyıl’da söylenmiş olmasından çok etkilendim” diyecektir. Kilise’nin Tanrı adına yetki kullanmasını kabul edemez- **“Hangi hakla. . .!”** Diye sorgular.

Teslis, aforoz, azizlerin masumiyeti, İncil’in gerçek olup olmadığı, günah çıkartma gibi doğmalar onu büsbütün çıkmaza sürükler. Bütün bunlara rağmen, kendi kendine: “Dur bakalım! Sayıları iki milyarı bulan **Hıristiyanlar’ın hepsi yanılıyor da bir tek sen mi yanılmıyorsun? Ya Hıristiyanlık senin şimdiye kadar tenkit ettiğin ve sandığın gibi değilse. . .?** Acele etme! Şu atalarının dinini bir kere daha incele ve onu derinlemesine araştır bakalım,” der. Temkinlidir. Sorbonne Üniversitesi’nde Oscar Culmann isimli bir profesörün, üç yıl süren Hıristiyanlıkla ilgili verdiği tefsir derslerine katılır. İncili yorumlamaya çalışır. Sorularına hiçbir cevap alamaz. . .

.....

**Ben ki toz kanatlı bir kelebeğim,
Minicik gövdemde yüklü Kaf Dağı,
Bir zerreciğim ki, Arş’a gebeyim,**

Dev sancılarının budur kaynağı!

.....

*Gece bir hendeğe düşercesine,
Birden kucağına düştüm gerçeğin.
Sanki erdim çetin bilmecesine,
Hem geçmiş zamanın hem geleceğin.*

.....

*Atomlarda cümbüş, donanma, şenlik;
Ve çevre çevre nur, çevre çevre nur
İççe mimari, iççe benlik;
Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur!*

.....

*Kaçır beni ahenk, al beni birlik!
Artık barnamam gölge varlıkta.
Ver cüceye onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm büyük sanatkarlıkta!
Necip Fazıl Kısakürek (Çile)*

"Yaptığım dualarda şöyle niyaz ettiğim olurdu: Allahım! Bana ne yapmam gerektiğini sen söyle, bana bir işaret gönder...! Bu işareti ben, bir rüya görerek aldım. Rüyamda kendimi kabre konulmuş gördüm ve bir tür kişilik ikileşmesiyle, kendi mezarımı kendim dışarıdan görüyordum. Hiç mi hiç görmediğim bir mezardı bu. Mezar taşımın üstünde Eva adımı Arapça veya Farsça bir yazıyla yazılmıştı ve bu da "**Havva**" şeklindeydi. Bu bana çok garip görünüyordu hem uyuyor hem de "hadi canım sende, ben ölmedim ki" diyordum. Bundan emin olmak için ayak parmaklarımı oynatıyordum. Uyandığında bana, aynen şöyle denildiğini hatırladım; "Bak yavrum, sen bir işaret istedin, işte senin işaretin, sen Müslüman bir hanım olarak gömüleceksin." "Rüyasını anlattığı kişilere "anladım ki Allah Fransızca da biliyor," diye espri yapar..." Prof. Dr. Abdullah Öztürk.

"İslam'a girmek istediğimde Louis Masignon'a (Lüi Masinyon) gittim. İlk İkbal tercüme önsöz yazıp beni şerefleştirmiş büyük bir alimdir. İslam'ı çok iyi bilmesine rağmen ihtida etmemiş olmasına, İslam dünyasındaki insanların son derece hayret ettiğini biliyorum. O da beni, Strasburg'daki piskopos olan dostuna gönderdi. **Bir süre sonra, kendisine Müslüman olduğumu söyledim. O dönemde kırk yaşındaydım...**"

"Bu anlattığım rüyayı unuttum, çok tabii bir şekilde İslam yoluma devam ettim. On beş sene sonra İstanbul'a ilk seyahatimi yaptım. .. **Müze durumundaki seki bir Mevlevi tekkesinde, bana rüyamda gösterilmiş mezar taşını gördüm. Benim rüyamda gördüğüm mezar**

taşı, bunun tıpatıp aynısıydı. Üzerinde sadece bir isim eksikti... Mezarlık Mevlevi hanımların mezarlığıydı, birkaç yıl sonra, bu mezar taşı üzerindeki Havva ismi, artık tamamen resmi bir şekilde benim adım oldu... Hacca niyet ettiğim zaman, **Ezher Üniversitesi'nden** izin almaya gitmişim, karşıma tanıdığım bir profesör çıktı. Müslüman olduktan sonra hangi adı aldınız? Diye sordu. Kendisine Müslüman adımın olmadığını söyleyince, mutlaka bir Müslüman adı almam gerektiğini söyledi. Her şeyi öylesine kendi başıma öğrenmişim ki, bu durumu hiç bilmiyordum. Şaşırıp kaldım ve kendisi buna bir çözüm buldu. "**Şimdiki Eva adınızı İslamlaştırmanız yeterli, zaten bu isim Kur'an'da geçen bir kelime" dedi. Böylece Eva'dan Havva oldum.** Zaten Havva, rüyamda mezar taşımın üzerinde gördüğüm kendi ismimdi..."

Havva Hanım, **İslam'ın Güler Yüzü kitabında**, İslam'ı ve tasavvufu şöyle anlatır; "**Tasavvuf, İslam'ın çerçevesi içinde, yaşanmış bir içselleşmedir. (Dinin derunileştirilmesi, dini emir ve yasakların gönülden yaşanmasıdır.)** Şüphesiz çok büyük bir düşünce özgürlüğüyle birlikte, zaten bu düşünce hürriyeti, asıl İslam'ın temel niteliğidir. Eğer bir kural varsa, o da şudur; herkes Kur'an'ı, sanki şu an kendisine vahyediliyormuş gibi anlamalıdır."

Fas'ta yaşayan Şeyh bin Tunis' in fikirlerinden de etkilenir. - "Bazen kendi kendime Şeyh bin Tunis Paris'te olsaydı da bir taksiye atlayıp ziyaretine gitseydim dediğimi hatırlarım." "Cihat mücadele etmek manasına gelir ve İslam'da sahih anlamıyla bu mücadelenin günahlanmıza karşı, bizzat kendimize karşı yapılması gerekir. Şu hâlde söz konusu olan deruni mücadeledir. **Müslüman olunmadan sufi olunmaz, fakat sufi olmadan Müslüman olunur:**

İslam'da, ruhlar bedenlerden önce vardır, o yüzden ruhlar (geçmiş) hatırlar. İki yaratılış arasında unutmama vardır. Kur'an, insanın unuttuğunu, sadece Allah'ı değil, gerçekte kendi kendisini bile unuttuğunu anlatır. Namaz kılarken yanıldığımızda ve daldığımızda unutmama (sehv) secdesi yapılır. Gerçekten de bu; gafletimizden af dilemedir."

"Her şey, tarifi icabı, kendiliğinden olması gereken bilinçlenmeye doğru gidiyor. Böylece karşımıza o zamansızlık, imtiyazlı an kavramı yeniden çıkıyor. **Kur'an'da Allah, "beni anın (zikredin ki), bende sizi anayım"** Bakara Suresi (12/152) buyurur. Demek ki, zikir bir hatırlamadır. Namazda insan, bütün kâinatı eline alır ve onu insanlık adına takdim eder. Yeni doğmuş bir bebeğe ilk sesleniş, kulağına okunan ezandır. Ruhunu teslim etmek üzere olana son fısıldanan dua da Kelime-i Şehadettir. Namaz bitirildiğinde, baş iki yana çevrilerken Allah'ın rahmeti üzerinize olsun denir; böylece dünyaya bir tür barış çağrısı yapılır. Çölündeki bedevi, gölgelere bakarak namaz saatini bilir; Ramazan ayının gelişini hilal belirler... O yüzden diyeceğim odur ki; İslam'da ibadet, kâinatla tam bir uyum içindedir... Havva Hanım, kendi ülkesi için de şu değerlendirmeyi yapar; "Cezayir'iler değildir Fransa'ya gelen, aksine Mağrip ülkelerini (Fas, Tunus, Cezayir'i) ardından Çin'ini zorla ele geçirenler Fransızlardır. Ya Afrika'da yaptıklarımıza ne dersiniz...?"

1989 yılında Konya'da verdiği bir konferansta, vefat ettiğinde, Konya'da Mevlana'nın (k.s.) yanında bir yere defnedilmek istediğini söyler. Büyük oğlu bir tıp profesörü, küçük oğlu da ünlü bir avukattır. Fakat annelerine karşı çok ilgisizdirler. Ancak Paris'te yaşayan Müslümanlar Havva Hanım'ı bir an bile yalnız bırakmazlar. Bütün hayatı boyunca, Mevlevi dervişleri ve onu tanyan, bilen Müslüman gençler, adeta etrafında pervane olmuşlardır. **1999 yılında, Paris'te, evinde vefat eder.** Orly Havaalanı yakınında Thiais ilçesinde bulunan mezarlıkta Müslümanlar için ayrılan bir bölümde, dikdörtgen taşlarla sınırlı belli edilmiş bir mezara defnedilir. Fransa'da kanun gereği mezarlar on yıllığına ücreti karşılığında kiralanır. Eğer arayanı soranı olmaz ve ikinci on yıl için ücreti ödenerek yeniden kiralanmazsa, mezarlar boşaltılır, ölümler ortak bir çukura atılır. Havva Hanım'ın mezarının, on yıllık kira süresiyle dolmak üzere.

Manevi oğlum dediği Selçuk Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Profesörü, Abdullah

Öztürk, Havva Hanım'ın büyük oğluna bir mektup yazar. Annesinin Thiais'de bulunan mezarının Konya'ya taşınması için izin ister. İzin alınır. Prof. Dr. Abdullah Öztürk ve dostları, mezarı son gördüklerinde, isminin yazılı olduğu bir mezar taşı bile yoktur. Allah kendilerinden razı olsun, Abdullah Öztürk Hocamızın ve dostlarının gayretleriyle vasiyeti yerine getirilir. Bu büyük insan, büyük alim, Mevlâna (k.s.) dostu, Havva Hanım'ın cenazesi, 2008 yılında Konya'ya getirilir. Konya Halkı Havva Hanım'ı bağrına basar. Gözyaşları arasında Mevlâna'nın (k.s.) Türbesi'nin yanında bulunan **Üçler Mezarlığı'na** defnedilir.

1980'li yıllarda, Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptığım dönemde, hafta sonlarında, cumartesi akşamları gittiğimiz bir Mevlâna Derneğimiz vardı. Türk, Arap ve Müslüman olmuş Fransız dostlarımızla bir araya gelir, tasavvuf musikisi eşliğinde ilahiler söyledik. Zaman zaman Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Fransız hocalarımızı da davet ederdik. Onlarda vakitleri müsait oldukça gelirlerdi. Tasavvuf musikisi dinlenir, sohbetler yapılır; beraberce Özbek pilavı yenir ve çaylar içilirdi. Böylece haftanın yorgunluğu atılır, ruhlarımız dinlendirmiş olarak oradan ayrılırdık. Havva Hanım da vakit buldukça, davetlerimizi kabul edip dergâhımıza gelirdi. Bir köşede oturur; sohbetlere katılır, ilahileri huşu ile dinlerdi. **"Zaman olur ki, hayali cihan de-ğjer."** Yaşlı ancak dinçti. Halim selim, nur yüzü, Allah dostu Havva annemizi hiç unutmu-yor; rahmetle yad ediyoruz. Ruhu şad olsun...

Havva Hanım'ın başlıca çevirileri; Altı ciltlik Mesnevi, / Mecalis-i Seb'a, / Fihi Ma Fih, / Rubailer, / Divan-Mevlâna Celeleddin-i Rumi gibi eserleriyle, / Mevlâna'dan, Muhammed İkbâl'in Cavidname'sini Farsçadan Fransızca-ya, / yine İkbâl'in İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden İnşası, eserini İngilizceden, Fransızca-ya çevirmiştir. Havva Hanım'ın Mevlâna ve Tasavvuf, / Konya ve Kozmik Raks, isimli iki eserini Prof. Dr. Abdullah Öztürk ve eşi Melek Öztürk, / İslam'ın Güler Yüzü ve Duanın Ruhı, isimli iki eserini de Cemal Aydın, Fransızcadan Türkçeye çevirmiştir. Diğer eserleri de Tasavvuf Antolojisi, Mekke, / Evliya Menkıbeleri, / İslam'da İbadettir.

Kaynakça: Fransızcadan çeviren Cemal Aydın, İslam'ın Güler Yüzü, Şule Yayınları, İstanbul, 2014. / Fransızcadan çeviren Cemal Aydın, Duanın Ruhı, Şule Yayınları, İstanbul, 2014.

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN VE EĞİTİMCİLİĞİ

**BÜLENT
ÇEVİK**

Mevlânâ ve ailesi için eğitim her şeyden önce gelmektedir. Mevlânâ Celâleddîn'in babası Bahâeddîn Veled hükümdarlık yapmamış, gönüllerin sultanı olmayı tercih ederek konaklanacak bir mekân arayışına başlamıştır. Erzincan ve Karaman şehirlerine geldiğinde ilk şartı, eğitim vereceği bir medresenin açılması olmuştur.

Erzincan'da hüküm süren Fâhrettin Padişah ve hanımı İsmeti Hatun, Bahâeddîn Veled'in hizmetinde bulunmak için yalvarınca Bahâeddîn Veled'in "Eğer beni istiyorsanız benim için bu şehirde bir medrese yaptırmanız, böylece burada bir müddet kalmak mümkün olur." buyurur. Bunun üzerine Erzincan'ın Akşehir'inde onlar için bir medrese yaptılar. Bahâeddîn Veled tam dört sene o medresede herkese ders verir.

Bahâeddîn Veled önderliğindeki kabile, Sivas, Kayseri ve Niğde hattını izleyerek 1221 yılında Konya'ya tabi ve o zamanki adı Larende olan Karaman şehrine ulaşır. Orada Sultan Alaaddin Keykubad'ın naiplerinden Emir Musa, o ilin subaşı ve hâkimiydi. Bahâeddîn Veled gibi bir değerlin Horasan ülkesinden geldiğini işitince ve böyle bir güneşin başka bir yerde kolayca parlamayacağını da bilince bütün şehir halkı ve askerlerle birlikte yaya olarak onu karşılar. Hepsisi onun müridi oldu. Her ne kadar Emir Musa, Bahâeddîn Veled'i sarayına çağırırsa da Bahâeddîn Veled razı olmadı ve mutlaka bir medrese istedi. Bunun üzerine Emir Musa şehrin ortasında onun için bir medrese yapmalarını emretti. Yedi yıl veya daha fazla bir müddet o medresede kaldılar. Bahâeddîn Veled, Mevlânâ ve diğer öğrencilerin eğitimiyle meşgul olur.

Mevlânâ Celâleddîn küçük yaşlardan itibaren değerlin hocalardan eğitim görmeye başlamış ve edindiği bilgileri gösterebileceği tartışmalara katılmıştır. Mevlânâ Celâleddîn'in en önemli özelliği, insanları hatalarıyla kabul etmek ve onlara saygı göstermektir.

Mevlânâ Celâleddîn'in lalası ve kayınbabası Hoca Şerefeddin-i Semerkandî'den aktarıldığına göre, Mevlânâ dokuz yaşında iken bilginler ve nükte söylemeği seven danışmendlerle münakaşalar yapar, onları cevap

veremez bir hâle getirirse de lütuf göstererek kendisini susturulmuş gibi yapardı. Tam bir lütufla sualler sorar, cevaplar verirdi. Fakat konuşma ve münakaşalarla hiç bir kimseye asla: "Senin bu fikrini kabul etmiyorum." demezdi. Onlar ise, kendisine hücum ederler ve: "Senin bu fikrini kabul etmiyoruz." derler ve ona mani olurlardı. Ben kendisini azarlardım, "Niçin sen de onların fikirlerini kabul etmediğini söylemiyor ve karşı koymuyorsun?" derdim. O da: "Onlar benden yaşça büyüktürler, ben onların yüzüne karşı nasıl böyle bir söz söyleyebilirim?" derdi. Ben defalarca, düşmanlarının mahcup olmamaları için kendisini mahsus cevap veremez bir hâle sokulmuş gibi gösterdiğini gördüm. Din ulularına son derecede riayet ederdi ve arkadaşlarına: "Eğer dostlarınızın kötülüklerini size naklederlerse, sizin onları yetmiş kere hayırla ve hüsnüniyetle tevîl etmeniz gerekir. Onu yazmak ve açıklamaktan tamamıyla aciz kaldığınız vakit, bunun sırrını o bilir, diye tevîl ediniz ve meseleyi kapatınız ki dünyada dostsuz kalmayasınız. Çünkü ayıpsız dost arayan dostsuz kalır." derdi.

Bahâeddîn Veled'in Karaman'daki başarısını Alâaddin Keykubad'ın dikkatini çeker ve onu Konya'da görmek ricasıyla payitahta davet eder ve Konya'ya yerleşmesini ister. Bu davet üzerine Bahâeddîn Veled, sultanın davetini kabul eder. Bahâeddîn Veled'in kafilesi son kez bir daha yola düşer ve 3 Mayıs 1228'de ailesi ve dostları ile Konya'ya, yeni vatanına, ulaşır. Sultan Alâaddin onları törenle karşılar. Sultan Alâaddin Keykubad'ın niyeti, onlara kendi sarayının holünde yer hazırlamak ve onları orada misafir etmektir. Bahâeddîn Veled kabul etmedi ve: "İmamlara medrese, şeyhlere hankâh, emirlere saray, tüccarlara han, başıboş gezenlere zaviyeler, gariplere kervansaraylar münasıptır." buyurup Altunapa Medresesine indi.

Ona ikametgâh olarak Altunapa (İplikçi) Medresesi tahsis edilir. Derler ki, Konya'da o zamana kadar ondan başka medrese yoktu ve şehrin kalesini de daha yapmamışlardı. Alâaddin Keykubâd'ın büyük saygı göstererek ihsanlar sunduğu Bahâeddîn Veled, Konya'da kısa zamanda, başta sultan olmak üzere gerek saray çevresinden gerekse halktan çok sayıda mürit edinir. Konya'da bulunduğu iki yıl süresince oğlu Celâleddîn'e miras bırakacağı sayısız binleri bulan bir mürit kitlesini etrafında toplayan "Sultanü'l-Ulemâ", 1231 yılında vefat eder.

Bahâeddîn Veled, vefat ettiği yıla kadar oğlu Celâleddîn'in eğitimiyle bizzat meşgul olmuş, onun üstün kabiliyetinin değerlendirilmesi için azamî özen göstermiştir. Konya'ya geldiği zaman müritlerinden sultan lalası Bedreddîn Güvhertas'a bir medrese yaptırarak bu medreseyi Mevlânâ'nın eğitimine tahsis etmiştir.

Mevlânâ'ya olan güveninden dolayı da makamını ona vasiyet etmiş, sultan onun bu makama geçmesini istemiş, müritler rica ve ısrar ile onu bu makamda görmeyi dilemişlerdir. Bu sebeple Mevlânâ bir yıl süreyle babasının bıraktığı faaliyetleri üstlenmiştir. Bir yıl sonra, babasının mürit ve halifelerinden Seyyid Burhâneddîn-i Tirmîzî, Konya'ya gelerek hem Mevlânâ'dan bu görevi devralır hem de onu yeni bir eğitime tabi tutar. Seyyid Burhâneddîn, bir yıl boyunca tarikatta derinleştiği Mevlânâ'nın zahîrî ilimlerdeki bilgisini genişletmesi için Halep ve Şam medreselerinde okumasını gerekli görür.

Mevlânâ Celâleddîn kendini yetiştirmek için değerli âlimlerden ders görür ve uzakta olsa eğitim için onların yanına gider. Mevlânâ ilk önce Halep'e ulaşır, Haleviyye Medresesi hocası ve dönemin ünlü bilginlerinden Kemaleddin b. Adîm'in yanında birkaç medresede öğrenmek ve öğretmekle meşgul olur. 1233'te Halep'teki bir yıllık eğitimini tamamlayarak Şam'a geçer. 1236 yılına kadar çeşitli medreselerde yaklaşık üç yıl eğitim görür özellikle Mükaddemiye Medresesinde sıralar ilmini öğrenmeye çalışır. 1237'de Konya'ya döner. Tefsir, hadis, fıkıh, mantık, usul, meanî, lügat, edebiyat, matematik, fen ve tıp gibi pek çok ilimlerde mütehassıs olan Mevlânâ'nın ciddi bir tahsil gördüğü ve tasavvufi bir terbiyeden geçtiği kaynaklardan ve eserlerindeki bilgilerden anlaşılmaktadır.

Mevlânâ, dokuz yıl hocalığını yapan Seyyid Burhâneddîn'in ölümünden sonra tekrar babasının makamına geçerek şeyhinden aldığı mürşitlik görevini sürdürmeye başlar. Mevlânâ, büyük bir âlim ve din bilgini kimliğiyle İplikçi Medresesi'nde vaazlar verir. Medresede 400 kişilik öğrenci grubuna ders veren bir müderris ve dergâhta zikir meclisleri kuran bir şeyh kimliğiyle şöhreti gittikçe yayılır. Mevlânâ; Selçuklu saray ve hükümet erkânı, tekke ve medrese büyükleri, esnaf, halk ve köylü hatta Hristiyanlarla Museviler tarafından büyük bir saygı görülür.

Mevlânâ medresede iken Yahudi hahamlarından ve Hristiyan papazlarından bir grup gelerek Tanrı'nın bu zavıf ümmeti hakkında Kur'an'da varit olan şer'î tekliflerin hikmetini, emr ve neyhlerin sırrını anlamak ve bu hükümlerden maksadın ne olduğunu bilmek için soruda bulundular.

Mevlânâ, bunlara inci gibi sözlerle şöyle cevap verdi: Allah imanı şirkten, namazı kibirden temizlemek; zekâtı, rızka sebep olmak; orucu, halkın ihlasını denemek; hacı, dini kuvvetlendirmek; cihadı, İslam dinini yükseltmek; emr-i marufu, âlemin, emrolunan şeylerinin elde edilmesine sebep olması; kötü şeylerden nehyi, sefihlere mani olmak; akrabalığı gözetmeği, onların adedini çoğaltmak; kisası, kan dökülmesini önlemek; cezaları, haram olan şeyleri halkın gözünde büyütme; şarap yasağını, aklı korumak; hırsızlıktan çekinmeği, iffeti nimetlendirmek; zina terkinini, nesebi temiz tutmak ve livata terkinini, nesli üretmek; şahadeti, inkâr edenlere karşı koymak; lezzetlerin terkinini, doğruluğu şereflendirmek; selamı, korkulardan emin kılmak; emniyeti, ümmetin işlerini düzene koymak; taati, imamlığa saygı göstermek için kullarına farz kalmıştır.

Bu manaları o kadar güzel bir tarzda anlattı ki, hep birden bellerindeki zünnarları (örme kuşakları) koparıp atarak, iman getirdiler ve Müslümanlar sırasına geçtiler ve candan mürit oldular.

Şeyh Sadreddin Konevi, Kadı Siraceddin, Kadı Kemalettin, Ekmelüddin Tabib ve daha başkaları da Mevlânâ'nın meclislerine katılıp istifade ederler. Rükneddin Kılıçarslan Mevlânâ'nın sohbetlerine katılır ve ona 'oğul' diye hitap ederdi. 15 yıl devletin hâkimiyetini elinde tutan Emir Muînüddin Süleyman Pervane ve hanımı Gürcü Hatun da Mevlânâ'ya büyük bağlılık içerisindeydi. Müstevilik (maliye bakanlığı), vezirlik ve atabeylik görevlerinde bulunmuş olan Pervane'nin damadı Necmeddin Atabek, vezir Sahib Ata Fahreddin Ali'nin yanı sıra Sahib Şemseddin, Alameddin Kayser gibi isimler Mevlânâ'ya sık sık ziyaret ederlerdi.

Mevlânâ'nın düzenli bir hayat içerisinde devam eden bu eğitim faaliyetleri bir gün beklenilmedik bir şekilde kesintiye uğrayacaktır. Mana âleminde yetişmesine vesile olan hocası Seyyid Burhâneddin'in ölümünden beş yıl sonra Şems-i Tebrizî isimli bir derviş onun hayatının seyrini tamamen değiştirecektir. Şems'in Mevlânâ ile geçirdiği süre yaklaşık olarak on altı aydır. Mevlânâ, Şems-i Tebrizî vasıtasıyla tasavvufta yüksek makamlara kavuşur. Disiplinli bir medrese hocası ve bilgin olan Mevlânâ, on altı ay sonunda gösterişli medrese kisvesini çıkararak sıradan derviş

giysileri giymeye razı olur ve vakur bir bilgin iken çalın bir âşığa dönüşür. Mevlânâ, Şems kaybolduktan sonra da farklı bir irşat anlayışı geliştirir. Medrese derslerini ve vaazları tamamen bırakır, sadece dervişliğe yeni girenlere uyarı görevi yapar. Bu anlayışla kendisine 1249'da ilk olarak Selâhaddin-i Zerkübî'yi şeyh/halife seçer.

Mevlânâ'nın eserlerinden anlıyoruz ki o dönemin öğrencileri devrin ileri gelen eserlerini Konya'daki medrese ve kütüphanelerde okumaktadır. Çelebi Hüsâmeddin'in istifade edilmesi amacıyla "Hocası"nın bir eseri olması gerektiğini düşünmesi üzerine "Hoca" talebesinin isteğini kırmayıp eserini yazmıştır. Arkadaşlarının Attâr'ın Mantuku't-Tayr'ı ve Senâî'nin İlâhî-nâme'si ile çok meşgul olduklarını gören Çelebi Hüsâmeddin, Mevlânâ'nın benzeri bir eser yazmasını arzu eder. Bu arzusunu Mevlânâ'ya iletince Mevlânâ, Mesnevî'nin mukaddimesi sayılan ilk 18 beytinin yazılı olduğu bir kâğıt çıkararak Çelebi'ye uzatır ve "Eğer sen yazarsan ben de söylerim." der. Mevlânâ'nın hikemî ve estetik birer nutuk şölenu olarak değerlendirilen, bilginin ve aklın değerinden de bahseden yedi vaazı "âyet ve hadislerle birlikte hikâye ve öykülerle konunun iyice kavranması için" halkın anlayabileceği bir dildedir. Mevlânâ'nın müritleri tarafından not edilen bu vaazlar, daha sonra Sultan Veled veya Çelebi Hüsâmeddin tarafından Mecâlis-i Seb'a adıyla kitaplaştırılır.

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

آب نیلست و بقبطی خون نمود
 قوم موسی را نه خون بود آب بود
Mesnevî, Nil nehrinin suyudur, Kıptî'ye kan görünür ama Musa kavmine kan değildir, sudur.
 (Hz. Mevlânâ)

MESNEVÎ VE NİL NEHRİ
Mesnevî, Nil ırmağına benzer, Firavunlara kan görünür, Musa huylular için âb-ı hayattır, mağz-ı Kur'ân görünür.
 16 Aralık 2022 (Ahmet Sevgi)

HORASAN'DAN KONYA'YA

Yıl 1978. İvriz Öğretmen Lisesi 6/Mat-A yani son sınıf öğrencisiyim. Ödev defterimin o bölümünün yırtılmış olmasından dolayı göremediğim, benim de şu an ismini hatırlayamadığım sosyoloji dersimizin hocası "inceleme" başlığı altında bir ödev vermiş. Yine yanlış hatırlamıyorsam eğer bu ödev okul bitirme notuna etki edecek bir ödevdi.

Ben "Mevlana" konusunu seçmişim.

"İvriz İlköğretmen Okulu" statüsünün Öğretmen Lisesi statüsüne dönüşmesiyle birlikte, öğretmen olmayı hayal eder iken kaderimin bana çizdiği yoldan giderek bu defa Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir mensubu olarak 1980 yılı 30 Ağustosunda Hava Kuvvetlerinde Astsubay olarak göreve başladım.

Göreve başladığımda, 12 Eylül 1980 darbesi yapıldı henüz beş gün olmuştu. Kütahya Er Eğitim Tugay Komutanlığı'nda genç bir asker olarak göreve başladığım o günlerde, ülkenin her bir köşesinden çok ilginç haberler geliyordu transistörlü radyolardan, siyah beyaz televizyonlardan.

"Bugün devletimizi yıkmaya yönelik faaliyet gösteren falanca örgütün merkezinde yüzlerce yasak yayın ele geçirildi ve şüpheliler gözaltına alındı" şeklindeki haberleri duyan rahmetli babam, hayatımın sıfır ile yirminci yaş arasında biriktirdiğim ne kadar evrakım ve hatıralarım varsa, o evrakın tamamını "oğluma bir şey olur" korkusuyla teneke sobanın içinde yakmış ve hepsi kül olmuş...

İzinli olarak köye geldiğim bir gün, bavulumun kapağını açmamla birlikte yaşadığım şok, babamın; "oğlum evrakların tamamı yandı, kül oldu, bitti" demesiyle daha da arttı ve yirmi yıllık hafızamın orada silindiğini hissettim ve kısa bir zaman içinde gerçeği kabul etmek zorunda kaldım.

Ağladım, sızladım ama geri gelen de yoktu. Babamı da üzmemek adına kendimi çabuk toparladım ve ona da aslında evrakımın içinde herhangi bir yasak yayın bulunmamasına rağmen 'düşüncelerinde haklı olduğunu, yakmakla iyi ettiğini' falan söyledim ama o olay içimde hâlâ bir sızıdır. Yattığın yer nur olsun babam.

Aradan birkaç yıl geçtikten sonra yine köyde izinli olduğum bir zamanda köyümüz-

TAYYAR YILDIRIM

deki ilkokul öğretmeni bana kırmızı naylon kaplı bir defter uzattı. Defterin etiketinde "Tayyar Yıldırım 6-A 719 Sosyoloji (İnceleme) MEVLANA" ibaresi yazıyordu.

Ön kapağını açtım ve MEVLANA konulu inceleme ödevimin 10 üzerinden 9 notuyla değerlendirildiğini gördüm.

Aklıma babamın yaktığı bir bavul evrak geldi. Bu defter benden, köyümüzün ilkokul öğretmeni tarafından öğrencilerine Mevlana'yı anlatmak üzere alınmış meğerse. Böylece kendisini diğer bir defter olan Tarihte Türk Devletlerinin tamamını yazdığım defter ile birlikte yanmaktan kurtarmışlar böylece.

İşte o yirmi yıllık hafızamdan sadece bu iki defter kalmıştı geriye.

Konya Yeniğün Gazetemizde yayınlanan Şehrin Hafızasını, Anuş Gökce Hanımefendi ile birlikte yayınlayıp sunan Sadık Gökce arkadaşım "Aralık ayında Mevlana'yı yazar mısın?" deyince önce bir durakladım doğrusu. "Mevlana'yı yazmak kim ben kimim?" diye düşündüm. Sonra aklıma yangından kurtulan bu sosyoloji ödevimin bulunduğu defter geldi ve "yazayım" dedim ve aslında şahsıma verilen bu görevi kabul ettim.

Ben bu yazımda Mevlana'yı anlatacaktım ama yazımda bir sayfa doldu ve ben Mevlana konusuna hala giremedim. Ama olsun, zira hikâyedeki defterimin konusu Mevlana...

***

Mevlana (30 Eylül 1027 Belh-17 Aralık 1273 Konya)

"Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol."

Çağları ardi ardına tüketmiş dünyamız... Ama ne yazık ki Mevlana'nın bu öğüdünün hâlâ yerini bulmadığı, onun yaşadığı çağdan bu yana tam tamına sekiz yüzyıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ olduğumuz gibi görünmüyor, görüldüğümüz gibi olamıyoruz.

Mevlana Celâleddin Rumi'nin asıl adı Muhammed'dir. Adındaki Mevla, 'efendi', Mevlana ise 'efendimiz' anlamına geliyor.

Ona "Rumi" denilmesinin sebebi ise sanat, iman ve düşünce hayatının, o asırlarda 'Diyar-ı Rum' diye anılan Anadolu'ya geçmiş ve bu yurttan abideleşmiş olmasındandır.

Çoğu yerde kısaca Mevlana diye anılan bu büyük ve vecidli (Sözlükte "yitiğini bulmak, istediğine kavuşmak, güç yetirmek; aşk ve iştihak sarhoşluğu içinde kendinden geçmek, yüksek heyecan duymak" anlamlarındaki vecd kelimesi tasavvuf terimi olarak "kasıt ve zorlama olmadan Allah'ın bir ihsanı şeklinde sâlike gelen ve onu kendinden geçiren mânevî çarpıntı" (müsâdefe) demektir.) şair, önce Yakın Doğu'da, sonraları Doğu'da ve Batı'da derin akisler uyandıran büyük bir sanat, bir duyuş, düşünüş ve inanış cereyanının coşkun kaynağı olmuştur.

Babası Harzemşahlar ülkesinin büyük âlim-i safilerinden, Sultanül-Ulemâ Bahâeddin Veled, annesi yine Harzemşahlar ülkesinin bir mensubu olan Mümine Hatun'dur.

Sünni inanışlara kuvvetle bağlı bir İslami ilimler müderrisi olan Bahaeddin Veled, Maarif adlı eserinde tek ve mutlak olan varlık Allah'a varma yolundaki duyuş, düşünüş ve heyecanları ile bilinir.

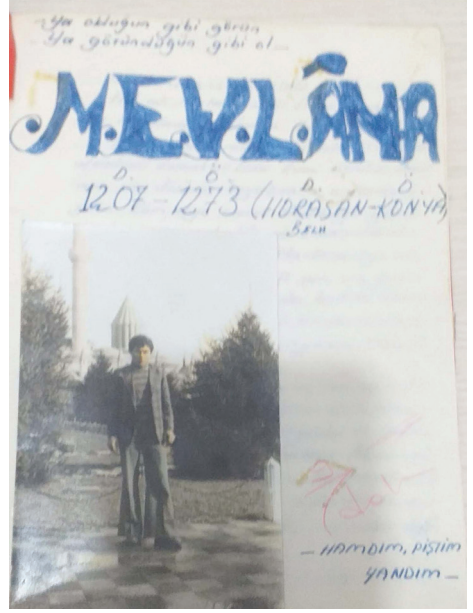
Moğolların Harezm'i istilası nedeniyle bu istiladan kısa bir süre önce Bahaeddin Veled kansı ve iki oğlu ile birlikte Belh'ten ayrılmıştır.

Selçuklu Hükümdarı Sultan Alaaddin'in daveti üzerine Konya'ya gelmiş, buraya yerleşmiş ve burada dersler ve vaazlar vermeye başlamıştır. Halk nezdinde de büyük bir saygıya muhatap olmuştur.

Mevlana Celaleddin, İslam'ın büyüklüğünü, İslam ilimlerini ve diğer ilim dallarını babasından öğrendi. Babası 1231 de ölünce, onun yerine vaaz ve fetva verecek kadar ilim sahibi olmuştu. Buna rağmen babasının ölümünden sonra dokuz yıl boyunca babasının eski bir talebesi olan Seyyid Burhaneddin Tirmizi'nin yanında bilgisini artırmaya çalıştı.

Celaleddin esasen, babasının Maarif adlı eserini okuyarak tasavvufun sınırlarını hissetmeye başlamıştı. Fakat gençlik devresinde Mevlana daha çok ilim tahsilini tercih etti. Böylece ulaştığı kültür seviyesiyle etrafında az zamanda hürmetkâr bir talebe grubu topladı.

Bu ilim ve irfan adamının bu şekilde hızlı fakat tabii tekâmülü 23 Eylül 1244 tarihinde birden bire değişiverdi. Zira bu tarihte Konya'ya gelen Şemseddin Tebriz-i adında bambaşka bir insanla cezbe ve vecd dolu bir der-

vişle tanıştı.

Şemsi Tebrizi rind(hoşgörülü), babacan ve coşkun bir sofi(tasavvuf felsefesine bağlı kimse), üstün telkin kudretine sahip müstesna bir insandı. Mevlana'da bu serbest duygulu, hür düşünceli, göz ve gönül alan dervişe karşı sofiyane bir aşkla izah edilebilir bir çekiliş, bağlanış duydu. Böyle olunca da Konya'da Şems'e karşı gittikçe artan bir düşmanlık belirlemeye başladı. Şems yüzünden Mevlana'dan uzak kalan talebeler, duydukları ıstırapı Şems'e açıkça söylediler.

Rind derviş bir gün ansızın Konya'yı terk ederek Şam'a gitti. Fakat bu nedenle git gide perişan olan Mevlana'yı gören talebeleri büyük oğlu Sultan Veled'i bizzat Şam'a göndererek Şems'in geri dönmesini sağladılar. Fakat bu buluşmanın saadeti uzun sürmedi. Mevlana'nın küçük oğlu Alaaddin, medreseyi tasavvufa tercih etmesi ve Şems'in aleyhtarının çoğalması yüzünden Şems'i bir daha görmemek üzere kayboldu.

Bir rivayete göre içinde Alaaddin'in de bulunduğu yedi kişi öldürülmüştür ama bunu Mevlana hiçbir zaman bilmemiştir. Oğlunu aramak üzere Şam'a gitti ve üzgün ve perişan bir şekilde Şam sokaklarında dolaştı. Büyük Divan'ın en dokunaklı hicran gazellerini burada söyledi.

Mevlana daha 18 yaşında iken Larende(-Karaman)'de Semerkandlı Hoca Şerafeddin'in kızı Gevher Hatun ile evlendirilmiş ve bu izdivaçtan iki erkek evladı olmuştu.

Birinci oğlu Sultan Veled, ikinci oğlu ise Alaaddin idi. Alaaddin yukarıda da değindiğimiz gibi Mevlana hayatta iken kaybolmuş ya da ölmüştü.

Daha sonra ilk karısının ölmesi üzerine Mevlana, Konya'da Kerra Hatun ile evlendi. Bu evlilikten de en küçük oğlu Muzafferüddin Âlim Çelebi ile yegâne kızı Melike Hatun dünyaya geldi.

Mevlana soylu bir aileye mensup, birçok yerler gezmiş, doğu kültürünü bizzat özümsemiş, bu kültürün bağrından çıkmış, büyük bir derviş, bir şair ve bir mutasavvıftır.

Mevlana'yı etkileyen düşünürlerin başında; Seyyid Burhaneddin Tirmizi gelir. Sultan Veled 'ibdida-name'de Seyyid Burhaneddin'in Mevlana'ya; "Bilgide eşin yok, sezgin bir ersin amma baban hâl sahibi idi, sen de sözü bırak güneş gibi âlemi aydınlat" dediğini, Mevlana'nın da ona teslim olup dokuz yıl hizmetinde bulunduğunu söyler.

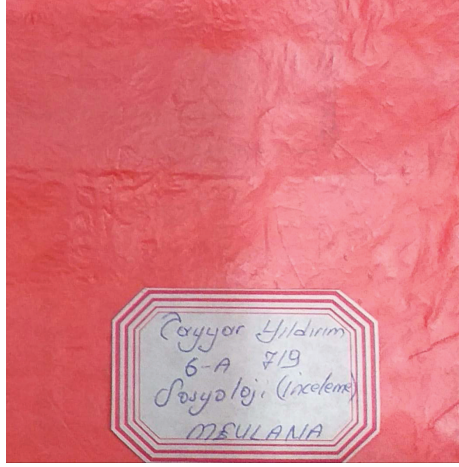
Herkese gönlünden geçeni bildiği söylenen Seyyid Burhaneddin, 'Şems'in geleceğini' Mevlana'ya önceden haber vermişti. Seyyid Burhaneddin Mevlana'ya Şems'i kast ederek "buraya bir arslan geliyor, ikimiz bir arada geçinemeyiz" diyerek Kayseri'ye gitmek üzere ayrılmasından hemen sonra Şems Konya'ya gelir.

Mevlana'nın hayatında en önemli ikinci kişi Tebrizli Şems'tir. Pekâlâ, Mevlana'yı kendisinden geçiren bu garip zat kimdi?

Mevlana'yı Şam'da bir kez gördüğünü söyleyen bu garip şahıs, bu ikinci buluşmasında "onun ruhunu zahiri bilgilerin çerçevelendiğini ilim ve dış ibadet dünyasından uzaklaştırarak duygu ve düşünce âlemlerinin geniş ve esrarlı ufuklarına doğru alabildiğine coşturmak kudretini gösterdi. O kadar ki görenler ve fark edenler onların, Konya sokaklarında buluştukları anı 'iki deryanın kavuşmasındaki hale' benzettiler.

Şems Mevlana'ya semanın zevkini tattırdı. Ona 'ney'in, 'rebab'ın, bir kelime ile 'musiki'nin lezzetini duyurdu. Mevlana bu lezzetleri tadınca, talebelerini ve onlara verdiği dersleri bırakarak bütün zamanını Şems ile geçirmeye başladı. Kendini şiire verdi ve dünya, Mevlana ölçüsünde büyük bir şair kazandı. Mevlana'yı Mevlana yapan Şems olmuştur.

Mevlana'nın dünya görüşü; İslam Pan-teizminin hakikat adını verdiği Allah'a yani Büyük Hakikat'e bilgi, tefekkür, sanat ve bun-

ların hepsinden üstün bir aşk yolu ile varmak isteyenlerin en büyüklerindedir.

Aynı yolda şiiri, musikiyi ve insan vücudunun her zerresi ve hareketi ile bir ibadet havasına girerek "Tanrıya kanatlanması" manasındaki 'sema sanatı'nı dile getirerek, "insanın bir gün insanlıktan da üstün bir manevi dereceye yükselip Büyük Yaratıcı'ya vasil olacağını" söylüyordu.

Mevlana'nın fikir ve gönül yücelten felsefesi, İslam imanının bütün esaslarına, emirlerine İslam'ın Allah'ına ve Peygamber'ine tam bir ihlasla bağlı bulunuyordu. Fakat aynı ihlas, insanı semaya kanatlandıran bir duyuş, düşünüş hürriyeti ile de rüzgârlı idi. İşte bu rüzgârdır ki Allah'a varma yolunda kol kanat açan Mevlevi ayınlarına hem bir sanat havası hem de bir ibadet hali vermiştir.

Mevlana'nın insana verdiği kıymet, insanın aynı zamanda ilahi varlığı idrake en elverişli bir duyuş ve düşünüş melekesine sahip oluşundandır. Mesnevi adlı eserinde;

Ey birâder tû hemân endîşeî
Mâ bakî tû üstuhân u rîşeî

Ey birader sen bir düşünceden ibaretsin
Başka neyin varsa kemiktir, kaldır
(Mesnevi)

Mevlana bir mutasavvıftır. Onun felsefesi; "onca hırstan kurtuluşun tek yolu bir aşka düşmektir. Bütün illetlerin devası aşktır."

Ona göre "gerçek saltanat ölümdür. Dünyadaki vezirlik, padişahlık müesseselerini kuş avlamak için ağzını açmış timsaha" benzetir.

Ona göre; kumaş, para, alım-satım ve kâdın dünya değildir.

"Din yolunda sarf edilmek için kazanılan mala Peygamber "ne güzel mal" demiştir.

Su, geminin içinde olursa gemi batar. Fakat geminin altındaki su gemiyi yüzdürür, yürütür. Ağız kapalı testinin içinde hava bulunursa uçsuz bucaksız denizde yüzüp gider. İçinde yoksulluk havası oldukça insan, dünya denizinde batmaz, üstünde yüzer.”

Mevlana'ya göre "her varlığın ağız vardır." "Toprak, ağız ile su içer, otlar bitirir, hayvanlar insana gıda olur fakat toprak da insanı yer."

"Zerreler gördüm, hepsinin ağız açık. Gıdalarını söylesem söz uzar gider. Bütün âlem yiyenden ibarettir. Zerre ile adeta insanın küfürle savaşı gibi savaşımda."

O, insanlar arasına bölücülük sokmaz. Daima birleştirici durumundadır. Çünkü onda İslam Felsefesi hâkimdir.

"Topumuz bir tek inciyiz bir tek,
Başımız da tek aklımız da tek."
Ne diye iki görür olup kalmışız
İki büklüm gök kubbenin altında ne diye?"

Bu yüzdendir ki onu bütün toplumlar sevmiş, ona gönül bağlamış, takdir etmişlerdir. Ünü bütün dünyaya yayılmış, kişiliği bütün dünyayı etkilemiştir.

Mevlana'nın iman ve Allah anlayışı ve büyük aşkı, nice mustariplere teselli ve huzur kaynağı olmuş, karanlıkta kalmış, Allah'sız kalmış nice insan, bu büyük iman adamının inancı ve varlığı ile imana gelmiş ya da iman tazelemiştir. Mevlana'nın iman gücünü Müslüman olmayanlar da kavramışlar, onun ilhamıyla Müslüman olmuşlardır.

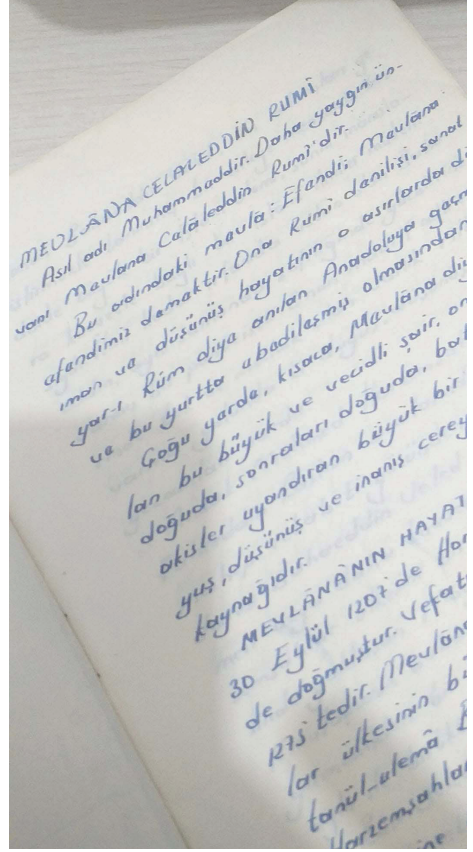
Türkiye'de de Rumlar, Ermeniler v.b. azınlıklar içinde Mevleviler yetişmiş, bu yoldan İslam'a inananlar görülmüştür.

Doğuda İranlılar, Pakistanlılar ve Hindistanlılar, Batıda İngilizler, Almanlar ve Hollandalılar olmak üzere Mevlana ve Mevlevilik burada bulunan aydınlar arasında da derin akisler ve müspet tesirler uyandırmıştır. Mesnevi'yi ezberleyenler dahi olmuştur.

Mevlevilik batını inanışlara maruz bir tarihattir. Mevlana'dan hemen sonra geniş teşkilatlı bir müessese halinde Anadolu, Mısır, Suriye, Irak, Azerbaycan ve Macaristan içlerine kadar yayılmıştır.

Bu tarikatın, Hint, İran ve Türk Edebiyatı üzerindeki tesiri de çok geniştir.

Sadece inançlı insanlar üzerinde değil, din dışı mahiyette eserler veren birçok eski-yeni Türk yazarları da asırlarca Mevlevi tarikatının dini, fikri, estetik hareketleri ve eserleri kar-

şısında heyecan duyarak Mevleviliğin zengin kültür ve iman ve heyecanını kendi eserlerinde yaşatmışlardır.

Nef'i gibi, Şeyh Galip gibi büyük divan şairlerine ilham ve heyecan kaynağı olan Mevlana, halk arasında da geniş ve devamlı bir sevgi ve saygı görmüştür. Ona büyük bir evliya rütbesi verilmiş ve türbesi mukaddes bir ziyaretgâh olmuştur.

Devrin Konya Sultanları da Mevlana'ya saygı ve anlayış göstermişler hatta Anadolu Selçukluları Sultanlarından III. Gıyaseddin Keyhüsrev'le onun babası olan IV. Kılıçarslan zamanlarında, Mevlana'nın adamlarından on dört kişi vergilerden muaf tutulmuş ve Mevlevilere devlet tarafından tahsisat bağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde de Mevlana itibar görmeye devam etmiştir.

Eserleri:

MESNEVİ: 6 cilttir. 26660 beyitten oluşur. Türkçeye son çevrilmiş olan beyit miktarı 25618'dir. 1. Ciltte 4003, 2. Ciltte 3810, 3. Ciltte 4810, 4. Ciltte 3855, 5. Ciltte 4238 ve 6. Ciltte 4902 beyit bulunmaktadır. Bu eser Milli Eğitim Bakanlığınca şark İslam Klasiklerinin "1" numaralı eseri olarak yayınlanmıştır.

Çağdaş dünya bilginlerinden Reynold A. Nicolson Mesnevi'yi İngilizceye tercüme etmiştir.

DİVAN-I KEBİR: Mevlana'nın tasavvuf ve hikmetle derinlik ve coşkunluğunun bir başka kaynağıdır. BU eserde Allah'a olan Yüce Aşkı, vahdet-i vücudu terennüm etmektedir. Bu eser rubai ve gazellerden ibarettir. Gazellerin mısra sayısı 25.000 rubailerin ise 7000 civarındadır. BU eser "Divan-ı Şems-i Tebrizi" de denir. Bu eser de İngiliz Reynold tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir.

FİHİ MAFİH: 'İçindeki, içindikiler' veya 'içinde içindikiler' manasına gelir. Mevlana'nın evlerde, toplantılarda kendi sema meclislerinde veya dostlarına söylediği görüşlerin verdiği cevapların yaptığı telkinlerin anlattığı tarihi, sosyal olayların tespiti ile meydana gelmiştir.

MECLİS-İ SABA: (Yedi Meclis) Mevlana'nın yedi toplantıda söylediği vaazların not edilmesinden meydana gelmiş, dini, tasavvufi, mahiyette bir eserdir. Nesir ve manzum bölümlerden oluşur.

MEKTUBAT: Mevlana'nın türlü sebeplerle birisini tavsiye etmek veya birine iyilik sağlamak amacıyla yazdığı veya yazdırdığı çoğu kısa 147 adet mektuptan meydana gelir. Ferudun Nafiz Uzluk tarafından İstanbul Sebati Basimevi'nde yayınlanmıştır.

SONUÇ: Tüm dünyanın takdir ettiği Mevlana'da büyük bir insan sevgisi ve insanın varlığının sebebini en iyi anlama ve anlatma vardır. Kalbi mutlak hakikat yani Allah Aşkı ile yanan Mevlana bu sevgiyle Allah Aşığı, insanları aşım derecede sevmesiyle insan aşığıdır.

Bu yazımda, Mevlana hakkında kesin bir yargıya varmak, onu tanımış olmak asla mümkün olmaz. Ölüm gününe; Rabbine, sevgiliye kavuşma gecesi olarak düşündüğü için, Şeb-i Arus, Düğün gecesi demiş olmasından bile Mevlana hakkında bir yargıya varmak mümkündür ama Mevlana'yı anlamak için binlerce beyitten oluşan Mesnevi'yi ve diğer eserlerini okumak, anlamak ve hakkında büyük ve geniş bir inceleme yapmak gerekir.

Mevlana'nın yedi öğütü ile bitirelim:
Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol.
Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.
Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.
Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.
Tevazu ve alçak gönüllükte toprak gibi ol.
Hoşgörülükte deniz gibi ol.

Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol.
Bundan sonra da;
"HAMDİM, PİŞTİM, YANDİM" de ve Mevlana ol.

Kaynak: 1978, İvriz Öğretmen Lisesi, Sosyoloji (İnceleme) Ödevi. Tayyar Yıldırım.

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

KULAKTAN ÂŞIK OLMAK

*Herkes Mevlânâ âşığı, kimi kulaktan âşık olmuş,
Kimisi de şöhretini duyup uzaktan âşık olmuş.
16 Aralık 2022*

(Ahmet Sevgi)

MEVLÂNA VE İLAHİ AŞK'A ADANMIŞ HAYATLAR

**OSMAN
UZUNKAYA**

H z. Mevlana, "bize aşkı anlat" diyenlere; "Ben ol da bil" der. Bu söz aslında; "Beni anla, benim halimi yaşa, benimle aynıleş ki bilesin, öğrenesin" anlamını fısıldar kulaklara. Onun haliyle halleşmek için, onun dile getirdiği, "Aşk, ateşten bir denizi mumdan kayıkla geçmektir. Kül olmadan asla geçemezsin." sözünü içselleştirmek icap eder. İlahi aşk için, kül olmak, "yoklukta var olmak, varlığı yoklukta bulmak" demektir. Başka bir ifadeyle, kul olmak -gül olmak- onun gibi olmak yani onunla aynıleşmektir aslında.

Onunla aynıleşmeye muvaffak olan ilahi aşkın potasında kavrulmuş nice İslam âlimleri, arifler, mutasavvıflar vardır. Bunlardan ikisinin hayatlarını ve hayatlarına sığdırdıkları aşk yolculuğunu anlatacağım elimden geldiğince.

EVA DE MEYEROVİTCH (Havva hanımefendi): Katolik ve aristokrat bir ailenin tek çocuğu olan Eva De Vitray Meyerovitch 1909 yılında Paris'te doğdu. Rahibe bir anne ve rahiye bir babaya sahip olan Meyerovitch çocukluğunu kilise de geçirdi. Lise dönemlerinde Latince ve Grekçe eğitimi aldı. Hukuk fakültesini bitirdikten sonra felsefe üzerine doktora yapan Meyerovitch çalışmalarını edebiyat, felsefe ve tasavvufta yoğunlaştırdı. İyi bir eğitimden sonra profesörlük kariyeri elde etti. Fransa'nın Dünya çapında önemli bir prestij merkezi olan İlmî Araştırmalar Milli Merkezi (CNRS) üyesi oldu. Burada araştırmacı ve uzman sıfatıyla çalışmalarda bulundu. Çalışmaları esnasında Dünya'nın birçok yerini gezdi ve önemli kişilerle tanıştı. Hindistan'da iken Albert Einstein'ın Hintli bir öğrencisiyle karşılaştı. Bu öğrenci Meyerovitch'e, Pakistanlı düşünür Muhammed İkbâl'in, "İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden İnşası" adlı bir kitap hediye etti. Meyerovitch bu kitaptan çok etkilendi. Aradığı sorulara cevap bulmak için araştırmaya koyuldu.

Muhammed İkbâl'in kitabında sıklıkla Mevlana'ya atıfta bulunulduğunu gören Meyerovitch, Mevlana'yı araştırmaya başladı. Araştırmasını derinleştirdikçe batı dillerinde

Mevlana ile ilgili kitapların olmayışı onu hayal kırıklığına uğrattı. Mevlana'nın kim olduğunu, Mevleviliğin ne demek olduğunu araştırmak ve Farsça öğrenmek için İran'a gitti. İki yıl İran'da Farsça eğitimi aldı. Mesneviyi okumaya başladı. Mesneviyi okudukça kafasında yeni soru işaretleri belirdi. Katolik bir aileden gelmesine ve bu konuda köklü bir eğitim almasına rağmen Hıristiyanlığı sorgulamaya başladı. Mevlana ve Muhammed İkbâl'in eserlerini okudukça İslam'a sempatisi arttı.

Kafasında beliren sorulara cevap aradığı zamanlarda hep Allah'a dua eden Meyerovitch, bir gece uyumadan önce; "Bana ne yapmam gerektiğini sen söyle, bana işaret gönder Allah'ım." Diye yakardı. Rüyasında kendi mezar taşını gördü. Mezar taşında Havva ismi yazmaktaydı. Gördüğü bu rüya üzerine Müslüman olmaya karar verdi. Müslüman oldu ve Havva ismini aldı. Mevlana ve Muhammed İkbâl'in tüm eserlerini Fransızcaya çevirdi.

Konya'ya gelmek için yola koyulan Meyerovitch, çocuklar gibi heyecanlıydı. Mevlana'ya kavuşmak için can atıyordu. Aynı zamanda Konya'da bir konferansta konuşacaktı. Konferanstaki konuşmasında İslamiyet'in güzelliklerinden bahseden Meyerovitch, konuşmasının sonunda; "Paris'te iken, etrafı şaşkın gözlerle izleyen bir turiste benziyorum. Öldüğüm zaman kendimi evimde gibi hissettiğim ait olduğum topraklara Türkiye'ye gömün beni. Hazreti Mevlana'nın gölgesi altında yatmak istiyorum." Dedi.

Fransa'ya döndükten sonra çalışmalarına devam eden Meyerovitch, Mevlana hakkında radyo programları yaptı. Konferanslar verdi. Birçok Fransız'ın Müslüman olmasına vesile oldu. Eva De Vitray Meyerovitch, 24 Temmuz 1999'da vefat etti. Bir Hıristiyan Mezarlığı olan Paris Orli mezarlığına gömüldü. Vasiyeti üzerine naşı, 17 Aralık 2008 günü Şeb-i Arus törenleri öncesinde, öğle namazına müteakip Hacı Veyiszade caminde kılınan cenaze namazının ardından Üçler Mezarlığına defnedildi.

Havva hanımefendiye, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından mütevazı bir mezar yaptırıldı. Mezar taşı Isparta İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. İsmail Yakut tarafından Ebced hesabıyla işlendi ve şöyle yazıldı: "Fransız asıllı Eva De Vitray Meyerovitch de Müslüman olup hidayete erdi. Lütfullah ile Himmeti Mevlana ile pek çok hizmetler eyledi. Dilerim ukbada şereflenir, Cemalullah ile vefatını işiten Yakut söyledi tarihini. Mevlevi Havva Hanım gitti, naime aşkullah ile.

SHEMS FRIEDLANDER (Şems Baba) : 1940 yılında, Rus yahudisi bir ailenin çocuğu olarak New York'ta doğan Friedlander, üniversiteden mezun olduktan sonra New York'ta grafiker olarak çalışmaya başladı. 1972 yılında Brooklyn Müzik Akademisine sema gösterisi yapmak üzere gelen Mevlevilerle tanıştı. On gün boyunca onları seyretti. İlk kez semayı orada izleyen ve heyecanlandığını belirten Friedlander, kuluse giderek semazenlerle tanıştı. Onları evine davet etti. Daha sonra tanıştığı Mevleviler tarafından Konya'ya davet edildi. O dönem hayatı keşfetme çabasında bulunan, Hinduizm ve Budizm'i araştıran Friedlander, 1972 yılında Konya'ya geldi. Her şeyin o zaman aydınlanmaya başladığını ve yolun başında olduğunu keşfetti.

Türkiye'de Mevlevilerin önde gelen temsilcileriyle tanıştı. Birçok eseri o zaman okumaya başladı. Friedlander, 1970'lerin başında Müs-

luman oldu.

İbadetlerini yerine getirme konusunda büyük gayret gösterdi. Kendisine Müslüman diyen herkesin İslam'ın Şartlarını yerine getirmesi gerektiğine dikkat çekti. Kahire'de bir üniversite'de 20 yıl profesör olarak çalıştı. 2014 yılında İstanbul'a yerleşti. Her yıl özellikle Şebiarus dönemlerinde Konya'da bulunmaya gayret etti.

İnsanın aradığı her şeyi Kur'an'da bulabileceğine işaret eden Friedlander, bir konuşmasında şöyle dedi: "Allah, yarattığı her şeye bir koruma vermiştir. Aslan güçlü, hızlıdır. Kirpinin dikenleri vardır ve kendini korur. Bukalemun bunu renk değiştirerek yapar. İnsanı koruyan da Allah zikridir."

Kraliyet İslami Araştırmalar Enstitüsü tarafından sanat ve kültür alanında 2012'nin, "En etkili 500 Müslüman"ından biri seçilen Friedlander, tasavvuf hakkında yayınlanmış dokuz kitabın yazarıdır.

22 Kasım 2022 tarihinde rahmeti Rahmana kavuşan Shems Friedlander, oğlu Nuri Friedlander'in kıldıracağı cenaze namazının ardından vasiyeti gereği Üçler Mezarlığında toprağa verildi.

İlahi aşkla şereflendirilen bu iki cana ve onlar gibi nice canlara Allah'tan rahmet diler, Mekânlarının cennet, makamlarının âli, ruhlarının şad olmasını niyaz ederim.

Hz. Mevlana'nın 749. Vuslat yıldönümünü kutlu olsun...

